

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Т.А. ГОВОРУШКО,
д.е.н., професор, Національний університет харчових технологій,
І.П. СИТНИК,
к.т.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
А.В. ШИМАНСЬКА,
магістрант, Національний університет харчових технологій

Теоретико–методичні аспекти взаємозв'язку конкурентоспроможності підприємства і фінансових методів, які на неї впливають

У статті розглянуто сутність різних фінансових методів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: ефективність, інвестиції, капітал, конкурентоспроможність, методи, підприємство, платоспроможність.

Т.А. ГОВОРУШКО,
д.э.н., профессор, Национальный университет пищевых технологий,
И.П. СЫТНИК,
к.т.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
А.В. ШИМАНСКАЯ,
магистрант, Национальный университет пищевых технологий

Теоретико–методические аспекты взаимосвязи конкурентоспособности предприятия и влияющих на нее финансовых методов

В статье рассмотрена суть различных финансовых методов повышения конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: эффективность, инвестиции, капитал, конкурентоспособность, методы, предприятие, платежеспособность.

The article considers the essence of the various financial methods to improve the competitiveness of enterprises

Keywords: efficiency, investments, capital, competitiveness, methods, enterprise solvency.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України характеризується кризовими явищами, що супроводжуються зниженням платоспроможності та конкурентоспроможності підприємств. На рівні підприємства до втрати конкурентоспроможності в коротко-, середньо- і довгостроковому періодах можуть привести: висока дебіторська заборгованість, незбалансоване співвідношення власного і позикового капіталу, помилкові оцінки інвестиційних проєктів, недостатнє накопичення інтелектуального капіталу. Ефективне використання фінансових методів здатне запобігати такі ситуації. Фінансо-

ві методи підвищення конкурентоспроможності відрізняються комплексним впливом на всі сфери діяльності підприємства. В ході їх застосування забезпечується інтенсивність використання фінансових ресурсів у всіх бізнес-процесах. Це дозволяє мінімізувати витрати, збільшити прибуток, нарощувати потенціал підприємства у вигляді накопичення інтелектуального капіталу. Неefективне застосування фінансових методів здатне знизити конкурентоспроможність навіть високотехнологічних підприємств, контролюючих значну частку перспективних ринків. Для підвищення конкурентоспроможності

підприємств слід детально проаналізувати й обрати максимально ефективні фінансові методи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання стосовно сутності, класифікації фінансових методів підвищення рівня конкурентоспроможності досліджено у роботах В.П. Грошева, П.В. Забеліна, М.І. Книш, А.І. Кредісов, Н.К. Моїсєєвой, С.І. Ожогова, Р.А. Фатхутдінова, В.Є. Хруцького та інших. Натомість відсутні дослідження і публікації щодо визначення впливу фінансових методів на конкурентоспроможність діяльності підприємств, що і обумовило актуальність даної теми.

Мета статті – розкрити взаємозв'язок фінансових методів та конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність є однією з основних категорій, що активно використовується в теорії та практиці економічного аналізу, і в перекладі з латинської мови означає суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів [5, с. 58]. Вона виявляється лише в умовах конкуренції і через конкуренцію. В країнах із ринковою економікою конкурентоспроможність підприємства є результатом переплетіння факторів, породженим об'єктивним розвитком продуктивних сил і які відображають результати політики великих монополій в боротьбі за якість, ринки збуту і отримання прибутку.

Аналіз наукових джерел за проблематикою дослідження виявив багатозначність трактувань сутності поняття «конкурентоспроможність» сучасними вченими-економістами (див. табл.).

Вважаємо, що конкурентоспроможність, з огляду на всі наведені дефініції та систематизуючи їх, можна трактувати як наявність певних переваг (ресурсів) та спроможність і вміння їх правильно використовувати у суперництві з іншими «гравцями» для досягнення своїх цілей.

На формування конкурентоспроможності впливає низка факторів, серед яких є внутрішні та зовнішні. На рисунку представлено логіко-структурну схему факторів, що впливають на формування конкурентоспроможності підприємства, запропоновану С.А. Кузнецовою [2, с. 62].

У правій частині схеми зображені зовнішні фактори впливу, до яких віднесено конкурентне середовище (ринок, на якому здійснює свою діяльність підприємство, в залежності від сфери своєї діяльності, постачальники, споживачі, підприємства-конкуренти), а також держава – всі суб'єкти влади, органи державного управління, з якими прямо чи опосередковано взаємодіє підприємство.

У лівій частині схеми – внутрішні фактори, з яких виокремлено саме ресурсний потенціал підприємства, який є в центрі нашого даного дослідження. В центрі – підприємство, що розглядається. Нижче зазначені три рівні конкурентоспроможності, які теж мають взаємний вплив один на одного.

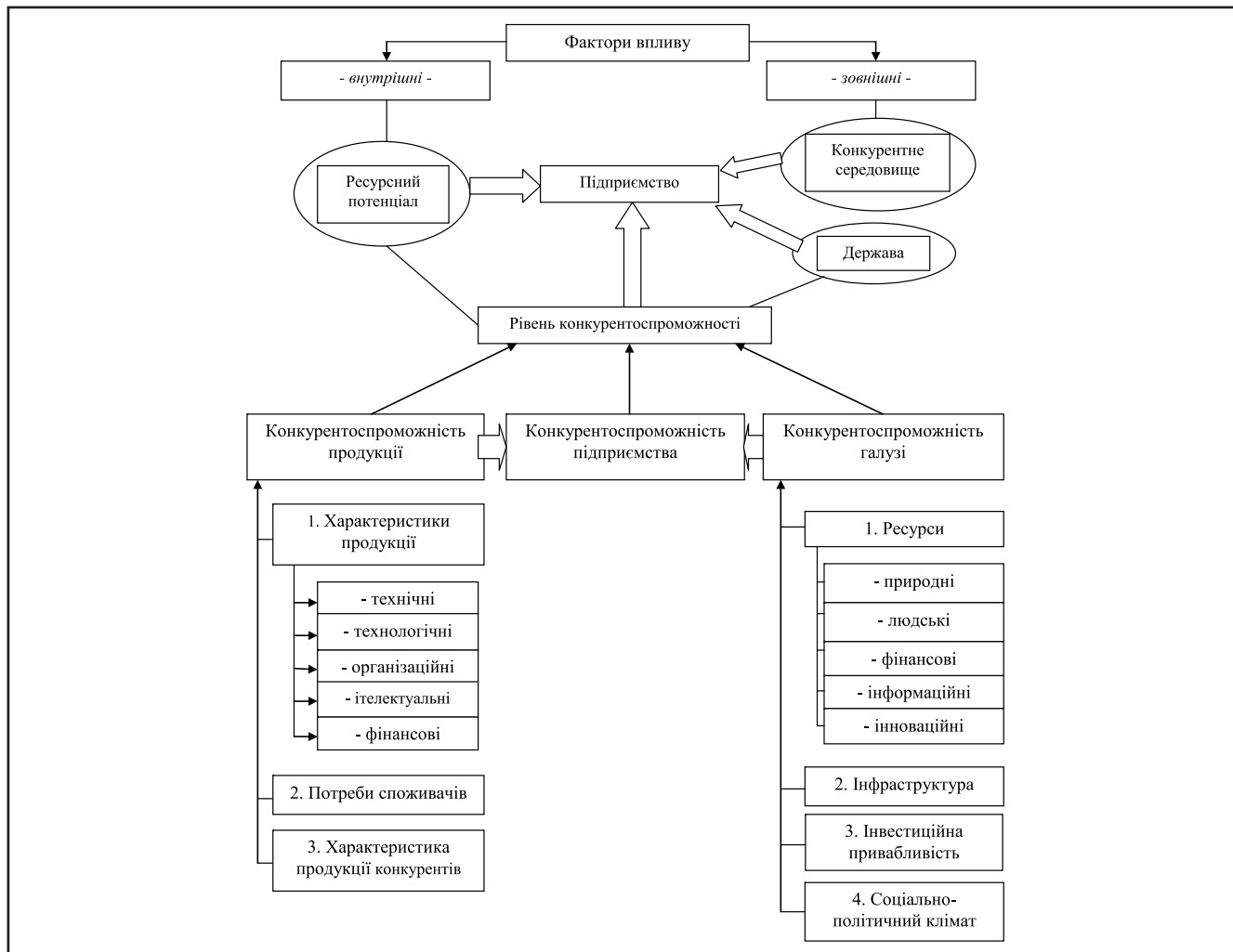
Найнижчий рівень – конкурентоспроможність продукції представлений трьома частинами: характеристики продукції, які оцінюються за технічними, технологічними, організаційними, інтелектуальними, фінансовими параметрами; потреби споживачів (відповідність виробленої продукції запитам ринку) та характеристики продукції конкурентів (оцінка за параметрами власної продукції та їх порівняння).

Вищий рівень – конкурентоспроможність галузі, до якої за своєю господарською діяльністю відноситься підприємство. Він складається з чотирьох компонентів [2, с. 69]:

- 1) ресурси (природні, людські, фінансові, інформаційні, інноваційні), які є аналогічними в більшості випадків із внутрішнім економічним потенціалом підприємства;
- 2) інфраструктура;
- 3) інвестиційна привабливість;
- 4) соціально-політичний клімат.

Погляди вчених-економістів на категорію конкурентоспроможності

Автор визначення	Визначення конкурентоспроможності
Ожогов С.І.	Здатність витримувати конкуренцію, протистояти конкурентам
Книш М.І.	Ступінь привабливості даного продукту для здійснюючого реальну покупку споживача
Забелін П.В., Моїсєєва Н.К.	Здатність приносити прибуток у короткостроковому періоді не нижче заданого або перевищення над середнім прибутком
Грошев В.П.	Комплекс споживчих властивостей товару, що визначає його відмінність від інших аналогічних товарів по ступені й рівню задоволення потреб покупців і витратам на його купівлю й експлуатацію
Кредісов А.І.	Характеристика товару, що відображає його відмінність від аналогічного конкурентного товару як по ступеню відповідності конкретної потреби, так і по витратах на її задоволення
Ермолов М.О.	Конкурентоспроможність – це відносна характеристика, яка відображає відмінності у процесі розвитку певного виробника від виробника конкурента як по ступеню задоволення власними товарами, так і по ефективності виробничої діяльності
Печінкин А. та Фомін В.	Конкурентоспроможність – складне багатоаспектне поняття, яке визначає здатність товару зайняти та вдержати позицію на конкурентному ринку в певний період за конкуренції з іншими аналогічними товарами
Хруцький В.Є., Корнєєва І.В.,	Конкурентоспроможність – це стабільна можливість задовольняти певні потреби покупців краще, ніж конкуренти, та завдяки цьому вдало продавати продукцію з прийнятними фінансовими результатами для виробника
Фатхутдінов Р.А.	Конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку
Піддубний, І.О., Піддубна А.І.	Конкурентоспроможність – це потенціальна або реалізована здатність економічного суб'єкта до функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на конкурентних перевагах і відображає його позицію відносно конкурентів

Логіко-структурна схема факторів, що впливають на формування конкурентоспроможності підприємства

Середній рівень – конкурентоспроможність підприємства, який є в даному випадку досліджуваним процесом, який формується з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів.

Існують різні підходи до класифікації конкурентоспроможності:

- за територіально-географічною ознакою – міжнародна і внутрішньонаціональна конкурентоспроможність; конкурентоспроможність у межах окремих регіонів (районів);

- залежно від масштабності економічних об’єктів – конкурентоспроможність товару, підприємства-виробника, галузі і/або комплексу галузей, національної економіки;

- у тимчасовому прояві – конкурентоспроможність на певну дату або проміжок часу у минулому, поточна конкурентоспроможність, конкурентоспроможність в перспективі.

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства – поняття відносне: одне і те ж підприємство в рамках, наприклад, регіональної галузевої групи може бути визнане конкурентоспроможним, а в рамках галузей світового ринку – ні. Оцінка ступеня конкурентоспроможності, тобто виявлення характеру конкурентної переваги фірми у порівнянні з іншими фірмами, полягає насамперед у виборі базових об’єктів для порівняння, іншими словами, у виборі підприємства-лідера в галузі країни або за її межами. Висока конкурентоспроможність підприємства є гарантом отримання високого прибутку в ринкових умовах.

Одним із вагомих факторів підвищення конкурентоспроможності є фінансові методи. Під фінансовим методом слід розуміти цілеспрямований вплив на конкретний елемент системи фінансів для забезпечення стійкості і стабільного розвитку підприємства в сферах операційної та інвестиційної діяльності, а також при формуванні власного і позикового капіталу в цілях зростання реалізації продукції та рентабельності, підвищення ефективності інвестиційних проектів, збільшення капіталізації [4, с. 206].

Для акціонерів конкурентоспроможною є підприємство, що формує поточні та майбутні потоки прибутку; для працівників і держави – створює поточні та майбутні потоки заробітної плати та податків. Для всіх зазначених вище учасників економічних відносин конкурентоспроможною є підприємство, здатне стійко створювати додану вартість у сьогоденні і майбутньому періодах. У цьому полягає соціальне значення конкурентоспроможності і важливість цього поняття для економічної концепції соціальної держави.

Взаємозв’язок фінансових методів і конкурентоспроможності підприємств представляють собою систему взаємозалежних і взаємообумовлених елементів. Її властивостями є детермінованість, динамічність, цілісність, стійкість, відкритість, керованість.

Детермінованість системи взаємозв’язків фінансових методів і конкурентоспроможності визначається їх об’єктивним ха-

рактором, обумовленим загальними закономірностями формування економічних відносин. Динамічність аналізованої системи обумовлюється змінами макроекономічного середовища і, відповідно, формуванням нових умов конкурентної боротьби. Цілісність системи взаємодії фінансових методів і конкурентоспроможності передбачає взаємозумовленість її елементів, прями і зворотні зв'язки між ними. Стійкість системи взаємодії фінансових методів і конкурентоспроможності підприємств проявляється в перманентності і інтенсивності їх взаємозв'язків. Відкритість системи взаємодії фінансових факторів і конкурентоспроможності означає її схильність до зовнішніх впливів – станом макроекономічної сфери конкретних країн і світової економіки в цілому. Керованість системи взаємодії фінансових методів і конкурентоспроможності передбачає можливість вибору оптимальних рішень менеджменту для посилення позицій підприємств на національному та світовому ринках.

Конкурентоспроможність залежить від фінансової стійкості підприємства, але одночасно істотно на неї впливає. Фінансову стійкість слід трактувати як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання, а в більш вузькому сенсі – як платоспроможність і ліквідність підприємства. Методи забезпечення фінансової стійкості підприємства використовуються в цілях підтримання безпечних значень цих показників. На відміну від методів забезпечення фінансової стійкості фінансові методи підвищення конкурентоспроможності підприємства покликані вирішувати більш широке коло завдань, пов'язаних зі створенням потенціалу подальшого розвитку та забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних напрямків діяльності підприємства, тобто діяльності як в сьогоденні, так і в майбутньому періодах [3, с. 112].

Розглянемо детальніше фінансові методи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

В операційній сфері діяльності підприємства в умовах економічної кризи можна використати такі першочергові фінансові методи підтримки конкурентоспроможності. По-перше, зниження постійних і змінних витрат, у тому числі загально-виробничих і загальногосподарських витрат. По-друге, деталізацію зведень надходжень грошових коштів і платежів, тобто планування грошових надходжень і витрат в межах до декількох днів в цілях недопущення касових розривів. По-третє, оптимізацію товарно-матеріальних запасів. По-четверте, реалізацію тактики збільшення кредиторської заборгованості за рахунок отримання відстрочок за платежами постачальникам і узгоджених з постачальниками та підрядниками переносів термінів платежів. Це може бути мінімізація дебіторської заборгованості за рахунок скорочення термінів надаваних споживачам розстрочок з оплати закупок, а також здійснення постійного моніторингу фінансової стійкості як постачальників, так і споживачів. Не слід забувати також про додаткову деталізацію витрат підрозділів підпри-

ємства і мінімізацію потреб у короткострокових кредитних ресурсах [1, с. 139].

У сфері управління середньостроковими активами і пасивами підприємств першочергові фінансові методи підтримки конкурентоспроможності підприємств в умовах економічної кризи становлять: забезпечення відповідності залучення й використання пасивів і активів за термінами, сумами, видами валют; мінімізація витрат залучення капіталу; моніторинг співвідношення дохідності активів і витрат залучення капіталу; збалансованість структури позикового капіталу за видами валют з урахуванням їх прогнозованої динаміки; підтримка економічно обґрунтованого співвідношення між власним і позиковим капіталом.

У сфері інвестиційної діяльності першочерговими фінансовими методами підтримки конкурентоспроможності підприємств в кризових умовах є: прискорення введення нових, перспективних виробництв, що створюються в ході реалізації інвестиційних проектів за рахунок перерозподілу на їхню користь фінансових ресурсів, виділених на інші інвестиційні проекти; заморожування інвестиційних проектів з низьким ступенем готовності до завершення; перегляд інвестиційних проектів у зв'язку з появою раніше неврахованих ризиків їх здійснення; концентрація фінансових ресурсів для завершення найбільш перспективних НДДКР; тимчасова відмова від широкої практики злиттів і поглинань та їх проведення лише в умовах появи додаткових фінансових ресурсів і щодо недооцінених підприємств [1, с. 139].

Висновки

Таким чином, в дослідженні розглянуто взаємозв'язок фінансових методів і конкурентоспроможності підприємства з урахуванням тенденцій науково-технічного розвитку, еволюції макроекономічної сфери, глобалізації, а також переваг споживачів і дій конкурентів.

Список використаних джерел

1. Дмитриева Д.В. Финансовые методы повышения конкурентоспособности компаний // Труд и социальные отношения, 2009. №7. – С. 138–141.
2. Кузнецова С.А. Финансы підприємств: практикум [Текст] / С.А. Кузнецова, В.М. Вареник, М.М. Вакулич. Т. 1: Основи фінансів підприємств: навч. посібник / Дн-ський ун-т ім. Альфреда Нобеля. – Дн-ськ: Дн-ський ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2013. – 256 с.
3. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: Цент навчальної літератури, 2007. – 409 с.
4. Хомяков В.І. Управління потенціалом підприємства [Текст]: навч. посібник / В.І. Хомяков, І.В. Бакум. – К.: Кондор, 2009. – 400 с.
5. Чернега О.Б. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств (організацій) [Текст]: навчальний посібник / О.Б. Чернега. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 261 с.